

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 342.553; 342.571

А. В. Акімов

здобувач кафедри бізнес-адміністрування та менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності
Запорізького національного університету

ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ: ПОНЯТТЯ, МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА СПРОБИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

У статті досліджуються теоретичні настанови підходу до визначення поняття «електронна демократія», а також розглядаються практичні механізми впровадження електронної демократії в Україні. Приділяється значна увага проблемам, з якими пов'язаний процес інформатизації у сфері державного управління.

Ключові слова: місцеве самоуправління, електронна демократія, електронний уряд, громадянське суспільство, інформаційні технології.

Постановка проблеми. Очевидно, що наше століття є часом поширення інформаційно-комунікативних технологій, вплив яких на політичне життя не помітити важко. Інтернет утворює єдину мережу – світовий віртуальний простір. Формуються нові форми державного управління, які можна узагальнено охарактеризувати як електронну демократію. Створюються сайти державних установ, партій і громадських організацій. У багатьох країнах нині застосовуються різноманітні способи так званого електронного голосування. Нові форми політичної комунікації впливають на процеси демократизації у світі, а також на становлення відкритого суспільства. Для України у зв'язку з намаганням увійти до європейського простору це питання сьогодні виявляється особливо актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інформаційному розвитку людства та його перспективам і наслідкам ще у XVIII ст. почав приділяти увагу французький учений і письменник Ж.-А. де Кондорсе (1743–1794 рр., головна робота – «Ескіз історичної картини прогресу людського розуму»). Пізніше, вже в другій половині XX ст., з'являються перші теорії комунікації, серед яких, безперечно, особливо вирізняється концепція канадського дослідника М. Маклюєна (1911–1980 рр., основні праці: «Галактика Гутенберга: становлення людини, що друкує»,

«Розуміння медіа: зовнішні розширення людини»). Однак ідеї, що передували безпосередньо оформленню поняття електронної демократії, належать американському економісту Ч. Кулі (1864–1929 рр., головні праці: «The Process of Social Change, Political Science Quarterly», «Builder of Democracy», «A Primary Culture for Democracy»), американському соціологу Р. Парку (1858–1944 рр., проект «Дослідження американізації»), американському досліднику наукової методології формування громадської думки Дж. Геллапу (1901–1984 рр.), американському політологу й теоретику комунікації Г. Лассвелу (1902–1978 рр., головна праця – «Структура та функції комунікації у суспільстві»), а також іспанському соціологу М. Кастельсу (нар. 1942 р., основна робота – «Інформаційна епоха: економіка, суспільство й культура»). Важливими в цій сфері є також дослідження японського футуролога Й. Масуди (1905–1995 рр., головна праця – «Інформаційне суспільство як постіндустріальне суспільство»), канадського вченого Д. Тапскотта (нар. 1947 р., найвідоміша робота – «Вікіноміка: як масове співробітництво змінює все»), американського соціолога Е. Тоффлера (1928–2016 рр., основні праці: «A Future Shock», «The Third Wave», «Creating a New Civilization: The Politics of the Third Wave»).

Серед останніх публікацій на тему електронної демократії та електронного самоврядування варто згадати «Види, принципи і напрями діяльності електронного уряду» Ю.З. Конашевича, «Електронне государство» І.Ю. Богдановської, «Інформаційна політика» Г.Г. Почепцова, «Інструменти, механізм та еволюція електронного урядування» Л.І. Лойко, «Інтеграція права й мережевих комп'ютерних технологій як умова побудови інформаційної моделі розвитку правової доктрини» Ж.О. Павленко, «Електронне урядування як форма державного управління в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку» Т.Є. Кагановської.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Хоча концепція електронної демократії активно розробляється сучасною наукою, проте українське академічне середовище ще не виробило стійкий термінологічний апарат, на основі якого можна було б запроваджувати теоретичні моделі електронної демократії в практику життя. Фахівці виділяють два напрями – пряму демократію (демократію участі) та комунітарну демократію.

Перший напрям представлено свідчить про зростання значення прямої участі громадян у політиці й управлінні громадськими справами через нові інформаційні канали. Особливо це стосується впровадження електронної демократії на рівні місцевого самоуправління [13, с. 38]. У результаті поступово буде долатися політичне представництво професіоналів, чиновників та експертів. Прихильники комунітарного підходу зазначають, що в електронному просторі взаємодіють різні групи, асоціації, громадяни, які обговорюють і приймають рішення з найширшого кола питань без участі професійних посередників. При цьому деякі вчені говорять про якісно новий етап у розвитку демократії, що свідчить про своєрідне повернення до прямої демократії з її відсутністю посередників в особі обраних представників, політичних партій та інших структур. Упровадження нових інформаційних технологій веде до настання, за висловом російського історика Л.П. Гроссмана (1888–1965 рр.), третьої (раніше були антична та представницька) епохи демократії.

Метою дослідження є висвітлення теоретичних настанов і підходів до визначення поняття «електронна демократія», надання текстової презентації можливих механізмів упровадження електронної демократії як одного з інструментів формування відкритого суспільства

в Україні. Її досягнення можливе за виконання таких завдань:

1) визначення поняття «електронна демократія»;

2) розкриття ролі електронної демократії у формуванні відкритого громадянського суспільства;

3) надання характеристики існуючих механізмів упровадження електронної демократії у світі загалом та в Україні зокрема.

Виклад основного матеріалу. Кіберкультура, технології віртуальної реальності як частина культури загалом є важливим фактором впливу на політичні процеси. Це стосується формування як політичних цінностей, стереотипів, настанов, очікувань, так і політичної поведінки [9, с. 50]. В останні декілька років процеси інформатизації та становлення інформаційного суспільства набувають величезних масштабів. Це, за висловом Є.В. Жукова, «електронна форма функціонування держави, її взаємодія з громадянським суспільством за допомогою <...> найбільш новітніх засобів масової комунікації (електронна держава), власне, електронна форма розвитку самого громадянського суспільства (електронна демократія)» [4, с. 197].

Головна мета електронної демократії полягає в підтримці самої демократії та посиленні демократичних інститутів і процесів. Варто зауважити, що з розширенням суспільства, збільшенням кількості населення вже немає можливості збирати всіх громадян на агорі, як це було в грецькому полісі, зникла перспектива безпосередньої взаємодії, голосування за допомогою рук чи написів на остраконах (глиняних черепках). Електронні ж засоби, медіа повертають усі ці можливості відновлення цілісності суспільства, безпосередніх зв'язків, трансформуючи світ у таке собі нове «глобальне село». Не останню роль при цьому відіграє глобалізація. Вона доповнює традиційні процеси та взаємодіє з ними.

Механізм здійснення демократії на практиці здійснюється повільно. Електронна демократія є одним із таких механізмів, включаючи також такі елементи:

- законодавче закріплення економічних, політичних, соціальних прав людини;
- вільні й періодичні вибори;
- вирішення питань більшості за твердої гарантії прав меншості;
- поєднання форм безпосередньої та представницької демократії;

– наявність не менше двох конкуруючих партій, зміна однієї партії іншою;

– поділ влади (законодавча, виконавча, судова) із чітким виконанням повноважень;

– наявність альтернативного джерела інформації, незалежних засобів масової інформації.

Повернемось до електронної демократії. Вона заснована на демократичних, людських і культурних цінностях суспільства та є реалізацією влади в електронній формі, включаючи в себе неформальну політику та неурядових учасників.

Електронна демократія реалізує фундаментальні свободи, у тому числі свободу інформації та доступ до неї, права людини, а також права меншин (національно-культурної меншості). Вона забезпечує розширення політичних дебатів і підвищення якості прийнятих рішень на всіх рівнях управління, може використовуватись у різних типах демократії та на різних стадіях демократичного розвитку.

Цілі й принципи електронної демократії є такими:

– прозорість як можливість здійснення контролю громадян за діяльністю органів державної влади та її представників;

– підзвітність, тобто надання зворотного зв'язку громадянам від органів державної влади та її представників про їх діяльність і ступінь реалізації заданих програм;

– відповідальність представників, яким тимчасово делегована влада, перед громадянами за свою діяльність та прийняті рішення;

– дискусія, тобто спілкування, полеміка з населенням стосовно життєво важливих питань або ж комунікація в процесі передвиборчої агітації;

– залучення, участь та інклюзивність – включення кожного до участі в розбудові відкритого суспільства;

– доступність участі в управлінні державою для громадян;

– субсидіарність як принцип управління державою «знизу вгору», тобто ті проблеми, які можна вирішити на місцевому рівні, мають перебувати в компетенції муніципальних органів або ж органів місцевого самоврядування;

– довіра, тобто впевненість у сумлінності, щирості, правильності вчинків представників державної влади;

– соціальна згуртованість як реалізована цілісність і єдність громадянського суспільства.

Ключову роль у ній відіграють засоби масової інформації та інші відкриті електронні майдан-

чики для публічних дебатів. Отже, електронна демократія є невід'ємною частиною інформаційного суспільства.

Електронна демократія як явище ґрунтується на таких поняттях, як інформованість, широке розуміння громадянства, співучасть, надання повноважень, включення, дискусія.

Вона об'єднує відповідальних осіб і громадян у розробленні політики, сприяючи соціальній інтеграції та суспільній стабільності. Електронна демократія посилює міжнародну й глобальну сутність політики, полегшує транскордонне співробітництво.

Загалом електронна демократія забезпечує врахування думок і пропозицій населення та організацій у процесі прийняття політичних рішень та адміністративного управління. Вона сприяє залученню громадян до політичного процесу в нових, більш простих і доступних для них формах. Органи влади безпосередньо взаємодіють із народом, їх діяльність стає відкритою й ефективною на основі прискорення всіх процедур обговорення та прийняття управлінських рішень, а також надання державних послуг. Метою такої демократії стає оптимізація діяльності політичних інститутів шляхом відмови від зайвих посередницьких структур та інформаційних бар'єрів, а також прямої й активної політичної участі народу в громадських справах (Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи CM/REC(2009)1 щодо електронної демократії) [10, с. 88].

Відповідно до дефініції, яку надає Європейська Комісія, електронний уряд означає саме використання різних інформаційних технологій і програм, а також організаційні зміни практичних підходів до управління. Головна мета полягає в поліпшенні якості державних послуг, зміцненні демократичного процесу та підтримці громадянського суспільства. На переконання Європейської Комісії, електронний уряд має бути відкритим і прозорим (він повинен відповідати очікуванням громадян, бути підзвітним і відкритим для демократичної участі), доступним для різних груп та верств населення, орієнтованим на кінцевого користувача державних послуг, а також ефективним (має функціонувати на гроші платників податків, економити час і скорочувати витрати).

Першим етапом на шляху створення електронного уряду в Європі стала Лісабонська стратегія (прийнята в березні 2000 р.). Її головною метою було підвищення глобальної кон-

курентоспроможності Європи до 2010 р., економічне оновлення й поліпшення в соціальній сфері та охороні навколишнього середовища. Саме Лісабонський саміт можна вважати початком електронного уряду та розглядати як перший крок на шляху до модернізації й спрощення процесу державного управління на національному та регіональному рівнях.

Зокрема, програма «Електронна Європа – 2002», яка лягла в основу процесу будівництва інформаційного суспільства, створення сервісу надання державних послуг онлайн, є лише одним із багатьох пріоритетів розвитку Європейського Союзу до 2010 р. План дій Європейського Союзу щодо електронного уряду спрямований на досягнення до 2010 р. таких п'яти основних цілей:

1) ніхто не повинен залишитися осторонь – усі громадяни зможуть отримувати користь від інноваційних і легкодоступних послуг;

2) ефективність і результативність – прагнення забезпечити високий ступінь задоволеності користувачів, прозорість і відповідальність державних органів, зниження адміністративного тягаря та зростання ефективності державного апарату загалом;

3) реалізація ключових послуг для громадян і бізнесу (наприклад, через електронні технології буде доступно 100% державних закупівель у країнах Європейського Союзу та приблизно 50% закупівель за його межами);

4) розгортання основних інструментів – за допомогою засобів автентифікації надати населенню та бізнесу зручний і захищений доступ до державних послуг у масштабах усього Європейського Союзу;

5) підвищення демократизації – запланована демонстрація електронних засобів для ефективного проведення громадських дебатів та участі громадян у демократичному прийнятті рішень.

Однак демократизація процесів прийняття рішень і залучення до них громадян пов'язана з низкою труднощів. У масштабах усієї Європи ступінь участі громадян у голосуваннях і виборах дуже невеликий як на національному, так і на загальноєвропейському рівні. При цьому процеси прийняття рішень стають дедалі складніші, оскільки інформованість громадян зростає, вони вимагають розширення своєї участі. У відповідь на це уряди намагаються проводити політику зміцнення демократії та зниження ступеня соціальної роз'єднаності. Тому вдоско-

налення процесів прийняття рішень і більш широке залучення до них громадян на всіх рівнях, у тому числі на загальноєвропейському, має особливе значення для створення єдиного європейського суспільства. Варто підкреслити, що цей досвід є актуальним також для України. Роль Європейської Комісії полягає в максимальному сприянні такому співробітництву та підвищенні прозорості діяльності європейських установ.

Наступним етапом розвитку електронного уряду в Європейському Союзі була програма «Електронна Європа – 2005», у якій були задані нові межі для розвитку інформаційного суспільства. Нова програма включала в себе як комплекс заходів чисто технічного характеру (розвиток широкопasmового Інтернету, забезпечення безпеки електронних мереж тощо), так і стратегічні напрями розвитку електронного уряду. На сьогодні можна виділити 5 рівнів розвитку послуг електронного уряду:

1 рівень – інформація (громадянин отримує тільки загальну інформацію та необхідні документи);

2 рівень – одностороння взаємодія (наприклад, можна скачати з офіційного сайту певні форми, заповнити їх без контролю з боку органів влади, проте подавати їх усе одно доведеться традиційним способом);

3 рівень – двостороння взаємодія (дані користувача вводяться в систему в режимі реального часу, фізична присутність людини не є обов'язковою для початку розгляду її справи, проте оплата державного мита, зборів тощо здійснюється традиційним способом);

4 рівень – угода (весь адміністративний процес та організація виплати мит і зборів повністю відбувається в електронному вигляді);

5 рівень (з 2007 р.) – персоналізація (активна та клієнтоорієнтована взаємодія). У разі, якщо користувач регулярно користується системою, абсолютно не потрібно представляти особисті дані повторно. Ці відомості вже зберігаються в базі даних, що істотно спрощує весь процес [14, с. 273–275].

Відтак очевидно, що в Україні поряд із процесами євроінтеграції відбувається перехід від закритого до відкритого типу суспільства. К.Г. Яцура стверджує: «Прискоренню формування в Україні відкритого суспільства значною мірою може сприяти орієнтація державотворчих процесів на додержання ліберально-демократичних принципів і цінностей (свобода ін-

дивіда, плюралізм, егалітаризм, індивідуалізм, універсалізм тощо)» [18, с. 223].

Процеси децентрації в Україні змушують винаходити нові – інноваційні – підходи та інструменти для оптимізації надання адміністративних послуг і здійснення публічної політики на регіональному рівні. Мається на увазі місцеве самоврядування, про яке в Європейській хартії місцевого самоврядування сказано: «Місцеве самоврядування означає право й фактичну здатність самоврядних територіальних спільнот здійснювати управління та вирішувати в межах законів під свою відповідальність значну частину публічних справ в інтересах громадян, які проживають на відповідній території. <...> Це право здійснюється радами або зборами, члени яких були обрані в ході вільних виборів на основі загального, рівного й прямого виборчого права під час таємного голосування та які можуть мати виконавчі органи, підзвітні їм» [2, с. 2]. Застосування новітніх інформаційних технологій значною мірою визначає ефективність функціонування системи державної влади в Україні. На перших етапах були здійснені спроби часткової автоматизації окремих функцій, проте цей досвід показав, що такі намагання часто призводили до нераціонального використання ресурсів, як матеріальних, фінансових, так і власне людських. Це зумовлено загальними й системними для України проблемами: керівники досі не отримують вичерпної інформації, а їх підлеглі виконують багато дубльованої, повторюваної роботи, обробляють та аналізують по колу одну й ту ж інформацію (оскільки інформаційні системи є відокремленими), що, звісно, призводить до зниження коефіцієнта корисної дії. Виходом є запровадження комплексного, інтегративного підходу до формування інформаційних систем. Такий підхід вимагає включити в проект створення автоматизованої системи забезпечення управлінської діяльності та системи електронного уряду для забезпечення взаємодії з громадянами (G2C), органами державної влади (G2G) та бізнесом (G2B).

При цьому система електронного уряду дає змогу забезпечувати механізми надання державних послуг населенню та організаціям, вирішувати питання забезпечення доступності для населення інформації про діяльність органів державної влади й органів місцевого самоврядування. Система електронного урядування розвивається еволюційно за принципом «від простого до складного».

В Україні робилися спроби запровадження електронного урядування – це проекти e-Government 1.0 та e-Government 2.0. Однак це були лише моделі, реалізація яких зіткнулася з низкою проблем:

- електронна система документообігу не відповідала європейським стандартам;
- відсутність можливості цифрового підпису;
- недостатність законодавчого обґрунтування проекту «Електронний уряд»;
- наявність недосконалостей урядового порталу, сайтів органів державної влади тощо;
- недостатній рівень якості електронних послуг та відсутність освітньої підготовки спеціалістів до користування такими системами (ця проблема зараз вирішується запровадженням відповідних освітніх програм);
- відсутність підтримки муніципальних та місцевих органів влади;
- проблема нормативно-правового забезпечення;
- проблеми організаційного й кадрового змісту;
- проблеми економічного характеру (недостатність коштів);
- перешкоди владно-корпоративного характеру.

На сьогодні в Україні свої електронні кабінети й портали мають, наприклад, Пенсійний фонд України, Державна міграційна служба України. Також успішно функціонує Кабінет електронних сервісів, де можна здійснити реєстрацію актів цивільного стану, отримати інформацію з державних реєстрів, електронну виписку, витяг, оформити заяву тощо [5]. Також були здійснені спроби запровадити електронне самоврядування в Одесі шляхом створення нової платформи електронного самоврядування городян. До неї входять три кластери: електронні петиції, громадські обговорення та соціальний громадський бюджет міста. Городяни мали отримати додатковий доступ до планування й реалізації соціальних проектів, а також громадського обговорення проблем через сервіс петицій [16].

Портал електронного самоврядування в Харкові подає таку інформацію:

«1. Електронне урядування – спосіб організації місцевого самоврядування за допомогою програмно-апаратних засобів та систем локальних інформаційних мереж, що забезпечує відкритість і прозорість функціонування органу місцевого самоврядування, завчасний та повний доступ до інформації щодо діяльності ор-

гану, просте й доступне щоденне спілкування з місцевою владою громадян, представників бізнесу та неурядових організацій (Закон України «Про електронний цифровий підпис», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного порталу адміністративних послуг»).

2. Серед форм електронного самоврядування виділяються такі:

- електронні послуги (e-services);
- електронне управління (e-management);
- електронна демократія (e-democracy);
- електронна комерція (e-commerce).

3. На думку зарубіжних політологів, електронний уряд – це використання інформаційно-комунікаційних технологій для перебудови уряду з метою зробити його більш доступним для громадян, більш ефективним та більш підзвітним. Відповідно до цього визначення електронний уряд містить забезпечення більш повного доступу до інформації через Інтернет; <...> сприяння причетності громадськості до державних процесів; <...> покращення підзвітності уряду через прозорість його операцій, що знижує ризики корупції; підтримку виконання цілей розвитку в спосіб зменшення часу та матеріальних витрат» [3].

Однак, наприклад, у Києві впровадження електронного самоврядування провадилося з порушеннями. Департамент економіки та інвестицій Київської міської державної адміністрації зробив висновок, що міські цільові програми розвитку електронного самоврядування та захисту інформації в Києві на 2015–2017 рр. не відповідають затвердженому депутатами порядку. Виходить, нібито, лише видимість реалізації проекту електронного самоврядування [15].

У 2016 р. Яніка Мерило (тоді заступник міського голови Дніпра) представила проект електронного самоврядування в місті. Вона обґрунтувала необхідність запровадження подібних проектів таким чином: «Зараз нам доводиться стояти в черзі, просити, чекати, може, і платити за якусь послугу. Наприклад, довідку про несудимість. Вибачте, але навіщо мені чекати й платити, щоб отримати довідку від держави і показати її державі? Якщо в держави є про мене інформація, то нехай сама отримує її в певному відомстві» [17].

Висновки і пропозиції. Електронна демократія забезпечує надання населенню різних державних послуг та інформації про діяльність відповідних установ, дає змогу громадянам

брати участь в обговоренні соціально значущих проблем і прийнятті найважливіших рішень, а також у контролі за їх виконанням. Основними її механізмами є такі:

- електронне голосування;
- опитування;
- мережева комунікація в режимі онлайн;
- звернення та пропозиції громадян;
- формування комунікативних спільнот та організація їх діяльності.

Усе це має сприяти розвитку самоврядних засад у суспільному житті та реалізації в нових формах основних громадянських прав і свобод. Технології електронного уряду можуть бути спрямовані на реалізацію масштабних соціально-політичних та економічних цілей, а саме на розвиток демократії, зміцнення громадянського суспільства та сприяння гласності й прозорості. Сучасні демократії стикаються з певними негативними процесами впродовж багатьох років, а саме з недовірою громадян до демократичних інститутів, низьким відсотком участі у виборах, скороченням членства в політичних партіях. Інформаційно-комунікаційні технології можуть сприяти розвитку дорадчої демократії в таких вимірах:

1) прагнення до прозорої роботи державного апарату шляхом забезпечення вільного доступу до інформації (забезпечення доступу до всіх офіційних джерел інформації, баз даних тощо);

2) зміна системи зв'язків між громадянином і державою на основі двосторонньої комунікації (створення сервісів та механізмів впливу громадян на представників владних структур);

3) самоорганізація громадян, що йде «знизу», за мережевим принципом (утворення політично активних інтернет-спільнот, різноманітних організацій тощо).

Список використаної літератури:

1. Богдановская И.Ю. Электронное государство / И.Ю. Богдановская // *Общественные науки и современность*. – 2004. – № 6. – С. 105–111.
2. Европейская хартия местного самоуправления [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://smr.gov.ge/Uploads/evropuli_q_39dab5dc.pdf.
3. Електронне самоврядування у місті Харкові [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://eu.infocity.kharkov.ua/?page_id=1530.
4. Жуков Є.В. Теоретико-методологічні засади розуміння форми державного устрою в добу інформатизації / Є.В. Жуков // *Вісник Маріупольського державного університету*. – 2013. – № 5. – С. 196–201.

5. Кабінет електронних сервісів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://kar.minjust.gov.ua/>.
6. Кагановська Т.Є. Електронне урядування як форма державного управління в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку / Т.Є. Кагановська // Форум права. – 2014. – № 2. – С. 176–182.
7. Конашевич Ю.З. Види, принципи і напрями діяльності електронного уряду / Ю.З. Конашевич // Вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 1. – С. 53–64.
8. Лойко Л.І. Інструменти, механізм та еволюція електронного урядування / Л.І. Лойко // Правова держава: щорічник наукових праць. – 2010. – № 21. – С. 471–476.
9. Мартьянов Д.С. Культурологические аспекты электронного участия / Д.С. Мартьянов // Вестник Санкт-Петербургского государственного университета культуры и искусств. – 2014. – № 2(19). – С. 50–52.
10. Омеличкін О.В. Електронна демократія: поняття, проблеми / О.В. Омеличкін // Вестник Кемеровского государственного университета. – 2014. – № 1(57). – Т. 2. – С. 86–89.
11. Павленко Ж.О. Інтеграція права й мережевих комп'ютерних технологій як умова побудови інформаційної моделі розвитку правової доктрини / Ж.О. Павленко // Проблеми законності. – 2005. – № 78. – С. 156–163.
12. Почепцов Г.Г. Інформаційна політика / Г.Г. Почепцов. – К. : Знання, 2008. – 324 с.
13. Приходько Х.В. Конституційний процес в Україні: тенденції та перспективи розвитку / Х.В. Приходько // Вісник Маріупольського державного університету. – 2011. – № 1. – С. 37–43.
14. Шустова М.С. К вопросу внедрения электронного правительства и электронной демократии в Европе / М.С. Шустова // Общество и право. – 2011. – № 2. – С. 273–276.
15. Електронне самоуправління в Києві вводить з порушеннями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kievvlast.com.ua/news/jelektronnoe_samoupravlenie_v_kieve_vnedrjaetsja_s_narushenijami.
16. Електронне самоуправління в Одесі стане доступнішим з понеділка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dumskaya.net/post/elektronnoe-samoupravlenie-v-odesse-stan/author/>.
17. Яніка Меріло представила проєкт концепції електронного самоуправління в Дніпрі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nf.dp.ua/2016/08/yanika-merilo-predstavila-proyekt-kontseptsii-elektronnogo-samoupravleniya-v-dnepre/>.
18. Яцура К.Г. Ідея відкритого суспільства як модель державного розвитку пострадянської України: соціально-політичний контекст / К.Г. Яцура // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого». – 2013. – № 5. – С. 222–229.

Акимов А. В. Электронная демократия: понятие, механизмы реализации и попытки внедрения в Украине

В статье исследуются теоретические установки подхода к определению понятия «электронная демократия», а также рассматриваются практические механизмы внедрения электронной демократии в Украине. Уделяется значительное внимание проблемам, с которыми связан процесс информатизации в сфере государственного управления.

Ключевые слова: *местное самоуправление, электронная демократия, электронное правительство, гражданское общество, информационные технологии.*

Akimov A. V. Electronic democracy: concept, mechanisms and attempts to implement in Ukraine

This article examines theoretical approaches to the definition of the concept of “electronic democracy”. Also the article is devoted to practical mechanisms for the implementation of e-democracy in Ukraine. Considerable attention is paid to the problems connected with the process of informatization in the sphere of public administration.

Key words: *local self-government, e-democracy, e-government, civil society, information technology.*